

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 41.081.2023
Одеського національного університету
ім. І. І. Мечникова

ВІДГУК

ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

кандидата юридичних наук, доцента,
доцента кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Берназ-Лукавецької Олени Михайлівни
на дисертацію Василевської Надії Станіславівни
на тему «Цивільно-правове регулювання страхових відносин у
сфері надання медичних послуг»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08
«Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Реформування системи охорони здоров'я пов'язане з пошуком сучасних організаційно-правових засобів забезпечення доступної якісної та повної медичної допомоги з залученням різних механізмів як державного так і приватно-правового регулювання.

Право на медичну допомогу та медичне страхування гарантоване кожному громадянину, а охорона здоров'я є загальносоціальною цінністю, забезпечення якої вимагає застосування різноманітних засобів правового регулювання. Одним із таких засобів є механізм медичного страхування, який сьогодні становить предмет посиленої уваги з боку багатьох вчених, політиків, державних діячів, та інших фахівців. Одним із головних напрямків діяльності приватного страхового сектору в рамках, запропонованих Національним Банком України, є створення стійкої страхової системи для

захисту майнових інтересів у разі настання безробіття, тимчасової непрацездатності, нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання та в інших випадках, передбачених законом.

Пріоритетною задачею є створення ефективного механізму медичного страхування в Україні як для забезпечення права на охорону здоров'я так і потенційному страховому захисті непередбачуваних матеріальних витрат при наданні медичних послуг. Очевидно, що у правовій науці існують прогалини у вивченні страхових відносин, які гарантують захист права на охорону здоров'я, а сучасні умови реформування системи медичних послуг в Україні ставлять безліч питань, які потребують свого наукового обґрунтування.

В свою чергу, ринкові засади медичної реформи впливають на способи реалізації права на охорону здоров'я та виокремлюють медичне страхування серед інших видів особистого страхування як сферу особливих правовідносин щодо захисту страхових інтересів фізичних осіб при страхуванні ризиків, пов'язаних зі здоров'ям. У зв'язку з цим надзвичайно важливим і актуальним є дослідження механізму цивільно-правового регулювання медичного страхування в Україні. Саме такій проблемі і присвячено дисертацію Надії Станіславівни Василевської.

Актуальність та наукова новизна дисертаційного дослідження підтверджується й прийняттям нової стратегії розвитку страхового ринку, запропонованої Національним банком України в Білій книзі – «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні», прийняттям Закону України від 18.11.2021 р. «Про страхування» та Закону України від 14.12.2021 р. «Про фінансові послуги та фінансові компанії», а також необхідністю гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до напрямів науково-дослідної роботи кафедри цивільно-правових дисциплін економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова за темами: «Приватноправове регулювання суспільних відносин: традиції,

сучасність, перспективи» (державний реєстраційний номер 0113U002740); «Забезпечення прав і законних інтересів учасників правовідносин, що виникають у сфері приватного права: проблеми теорії та практики» (державний реєстраційний номер 0118U004432)); «Приватно-правове регулювання суспільних відносин в Україні: проблеми теорії та практики» (державний реєстраційний номер 0123U102606).

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості застосування висновків дисертаційного дослідження, пропозицій та рекомендацій у законотворчій, правозастосовній діяльності та науці. Аргументовані висновки можуть бути використані також для подальшого дослідження проблем цивільно-правового регулювання страхових відносин при наданні медичних послуг; для вдосконалення норм чинного законодавства України, що регулюють суспільні відносини, пов'язані з медичним страхуванням; під час вирішення спорів, які виникають під час реалізації прав та обов'язків між учасниками медичного страхування; для розробки курсів навчальних дисциплін «Цивільне право України», «Страхове право», «Медичне право», «Фармацевтичне право» для підготовки методичних рекомендацій, навчальних посібників та довідників з відповідних дисциплін.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, які сформульовані у дисертації. Безсумнівною перевагою дисертаційної роботи є використання та аналіз великого обсягу національних та зарубіжних нормативно-правових актів, загальнотеоретичних наукових праць українських вчених, а також результатів аналізу низки практичних питань реалізації страхових відносин в сфері надання медичних послуг. Дослідження, запропоноване Н. С. Василевською характеризується системним підходом до предмета дослідження.

Структура дисертації повністю відповідає меті і завданням дослідження, що дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені

автором та складається із вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку.

Методологічною основою дослідження стала сукупність загальнонаукових і спеціальних методів та прийомів наукового пізнання, які надали змогу сформувавши цілісне й комплексне уявлення про цивільно-правове регулювання медичного страхування в Україні.

В дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, що виявляється в тому, що на основі аналізу чинного законодавства України і відповідних підзаконних нормативно-правових актів, узагальнення практики їх реалізації, а також з урахуванням новітніх досягнень медичного та страхового права визначено сутність цивільно-правового регулювання медичного страхування в Україні, запропоновано авторське визначення «медичного страхування» та розглянуті основні та специфічні його характеристики та функції.

Структура роботи повністю відповідає оголошеним дослідницьким завданням, які, на наш погляд, в достатній мірі сформували основи для успішного розкриття теми та досягнення поставленої мети, а саме – розробка теоретичних положень, які відображають особливості цивільно-правового регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг, а також формування висновків та пропозицій з удосконалення цивільно-правового регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи цивільно-правового регулювання у сфері надання медичних послуг» авторка дослідила генезу становлення та розвитку медичного страхування в Україні, у тому числі представивши періодизацію розвитку вітчизняного законодавства у зазначеній сфері (с.20-35), визначилась з поняттям «медичної послуги» та його співвідношенням з іншими поняттями у сфері охорони здоров'я, які пов'язані з медичним обслуговуванням (с. 35-48), дослідила механізм цивільно-правового регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг (с. 48-66).

Другий розділ дисертації «Особливості окремих видів страхових правовідносин у сфері надання медичних послуг» присвячений дослідженню особливостей правового регулювання обов'язкового медичного страхування (с. 66-82), цивільно-правовій характеристиці договору добровільного медичного страхування (с. 82-107) та проблемам страхування професійної відповідальності медичних працівників (с. 107-127).

У третьому розділі «Зарубіжний досвід правового регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг» наведено перспективи розвитку українського законодавства на прикладі вивчення досвіду організації систем охорони здоров'я Великобританії (с. 127-144), Франції та Німеччини (с.144-164) з використанням механізмів медичного страхування.

У «Висновках» викладено найбільш вагомі наукові результати дисертаційного дослідження.

Основні наукові висновки та положення дисертації викладені всього в 14 наукових працях, зокрема: 1 – стаття у періодичному науковому виданні, проіндексованому у базах даних Scopus; 1 – стаття у міжнародному науковому виданні країн ЄС; 5 статей, опублікованих у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України з юридичних наук, а також у 7 тезах доповідей на наукових конференціях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що до числа найвагоміших результатів дисертаційного дослідження можна, зокрема, віднести:

– підхід автора щодо визначення медичного страхування, як виду особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика щодо застрахованої особи в здійсненні страхових виплат (страхове забезпечення) у частковому або повному розмірі задля компенсації тих додаткових витрат, які викликані зверненням застрахованої особи до медичного закладу для отримання медичної послуги внаслідок настання страхового випадку;

– визначення функцій медичного страхування: ризикова (яка виражається у механізмі передачі ризиків страховикові), компенсаційна, функція перерозподілу соціального та національного доходу;

– слушною є авторська позиція щодо визначення поняття договору добровільного медичного страхування, за яким одна сторона (страховик) зобов'язується за обумовлену договором плату (страхову премію), що в обов'язковому порядку сплачується іншою стороною (страхувальником), організувати та фінансувати одноразово або періодично обумовлену договором суму (страхову суму) за надані медичні та інші послуги, що надаються фізичним особам відповідно до узгодженої страхової програми, яка становить невід'ємну частину цього договору;

– обґрунтовано висновок, що механізм цивільно-правового регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг – це система цивільно-правових засобів, способів і форм, за допомогою яких здійснюється взаємопов'язане регулювання тих чи інших сфер страхової діяльності, пов'язаних з наданням медичних послуг.

Також заслуговують уваги й інші висновки та пропозиції автора, зокрема, такі як: щодо визначення поняття «медичної послуги»; щодо визначення предмету договору добровільного медичного страхування та виокремлення переліку специфічних його ознак; щодо специфіки договору страхування професійної відповідальності медичного працівника; щодо удосконалення нормативної бази страхової діяльності у сфері надання медичних послуг з урахуванням світового досвіду здійснення страхової діяльності; щодо висновку про складну правову природу субінституту обов'язкового медичного страхування, яка проявляється в поєднанні елементів як публічно-правового так і приватно-правового регулювання; щодо доповнення ст. 982 ЦК України «Істотні умови договору страхування» частиною 2 визначенням страхового інтересу, як усвідомленої потреби страхувальника або іншої особи, визначеної у договорі страхування, у страхуванні ризиків, пов'язаних з життям, здоров'ям, працездатністю та

пенсійним забезпеченням, з володінням, користуванням і розпорядженням майном, з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі, тощо.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Поряд із загальною позитивною оцінкою проведеного дослідження воно не позбавлене окремих спірних положень, які мають дискусійний характер та потребують уточнення або ж додаткової аргументації авторкою під час публічного захисту.

1. В Розділі 1 «Теоретико-методологічні основи цивільно-правового регулювання у сфері надання медичних послуг» п. 1.1 «Генеza становлення та розвитку медичного страхування в Україні» представлена періодизація історії медичного страхування, а за критерій поділу взято розвиток законодавства та права України (с. 34). Слід зауважити, що загалом історію медичного страхування поділяють на етапи розвитку залежно від конкретної історичної події, що відбулась на території сучасної України, навіть тоді, коли її території були в складі інших держав. Таким чином, при публічному захисті, було б слушним додатково аргументувати обраний критерій поділу та представлену періодизацію.

2. В п. 1.2 «Співвідношення понять «медична послуга» та «медична допомога»» Розділу 1 «Теоретико-методологічні основи цивільно-правового регулювання у сфері надання медичних послуг» представлено власне трактування медичної послуги як діяльності, «що спрямована на покращення фізичного і психічного стану людського організму і яку виконують суб'єкти, що отримали ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, через професійно підготовлених медичних працівників відповідно до їх спеціалізації» (с. 47), що в свою чергу відрізняється від визначення поняття медичної послуги у Законі України від «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 р. № 2801. На с. 35–36 дисертантка наводить три основні підходи до розуміння категорії «послуга». Проте, обирає один з них – розуміння послуги як діяльності, апелюючи до ст.

901 Цивільного кодексу України («Договір про надання послуг»). З урахуванням викладеного, автору слід пояснити чому медичну послугу слід розуміти виключно як діяльність, а не дію або благо та аргументувати відмінності у власному визначенні «медичної послуги» з визначенням представленим діючим законодавством.

3. Додаткового пояснення потребує авторська позиція щодо визначення у Розділі 2 «Особливості окремих видів страхових правовідносин у сфері надання медичних послуг» в п. 2.1 «Особливості правового регулювання обов'язкового медичного страхування» категорій осіб, які підлягають обов'язковому особистому страхуванню, їх прав та обов'язків на прикладі аналізу деяких законів, які регулюють питання професійної діяльності медичних працівників. Відповідно виникає питання, дослідження яких ще професійних груп дозволяє зробити висновок: «На розглянуті види обов'язкового страхування дія актів цивільного законодавства не поширюється, здебільшого вони регулюються нормами права соціального забезпечення (спеціальними нормами)» (с. 80).

4. При дослідженні питань щодо договору добровільного медичного страхування у Розділі 2 «Особливості окремих видів страхових правовідносин у сфері надання медичних послуг» п. 2.2 «Цивільно-правова характеристика договору добровільного медичного страхування», автором досліджуються ознаки договору добровільного медичного страхування (с. 94) та особливий склад учасників, до яких відносяться страховики, страхувальники, застраховані та заклади охорони здоров'я. В той же час, дисертантка, заперечує вживання конструкції «заклади охорони здоров'я», а «для коректнішого визначення суб'єкту добровільного медичного страхування, пропонуємо вживати формулювання «надавачі медичних послуг»» (с. 100). Проте, було б слушним навести додаткові аргументи зазначеної пропозиції.

5. Розділ 3 «Зарубіжний досвід правового регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг» присвячений дослідженню

медичного страхування в Німеччини, Франції та Великобританії та можливостям впровадження медичного страхування в Україні з урахуванням досвіду цих країн. В той же час, слід зауважити, що системи організації охорони здоров'я з використанням механізмів медичного страхування набули поширення в більшості країн світу. Заслужують уваги національні особливості організації сфери охорони здоров'я Скандинавських країн, Японії, Ізраїлю та ряду інших країн.

Разом з тим, висловлені зауваження та питання, насамперед, мають рекомендаційний та уточнюючий характер та істотно не впливають на високу загальну позитивну оцінку виконаної дисертанткою роботи.

Загальний висновок. Дисертація Василевської Надії Станіславівни на тему «Цивільно-правове регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг» може розглядатися як завершена наукова праця, яка виконана на достатньо високому науково-методологічному рівні, в якій отримані наукові та практичні результати, спрямованні на вирішення проблеми регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг в цивільно-правовому полі.

Поставлена мета дослідження досягнута, завдання виконанні. Зроблені авторкою висновки отримали необхідну аргументацію. За рівнем наукової новизни представлені у дисертаційній роботі результати відповідають рівню дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії; кількість та зміст наукових публікацій дисертантки за темою дисертації відповідають чинним вимогам для висвітлення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

На підставі наведених аргументів можна дійти висновку, що дисертаційна робота Василевської Надії Станіславівни на тему «Цивільно-правове регулювання страхових відносин у сфері надання медичних послуг» відповідає спеціальності 081 «Право» та відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціальної вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка – Василевська Надія Станіславівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з а спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
НУ «Одеська юридична академія»

Олена Берназ-Лукавецька

